

Резултати Истраживања

о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва
од изложености дуванском диму
2016. година

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СРБИЈЕ
„Др Милан Јовановић Батут”

Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Резултати Истраживања
о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва
од изложености дуванском диму
– VIII истраживање –
2016. година

Београд, 2017.

**Резултати Истраживања о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму**

Издавач:

Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Главни и одговорни уредник:

Верица Јовановић

в. д. директора Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Уредници:

Биљана Килибарда, Канцеларија за превенцију пушења

Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Надежда Николић, Канцеларија за превенцију пушења

Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

Аутори:

Биљана Килибарда

Надежда Николић

Јелена Гудељ Ракић

Лектор:

Тамара Груден

Дизајн и припрема за штампу:

Милица Салашки

Штампа:

Механограф

Тираж:

300

ISBN 978-86-7358-084-5

CIP- Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

314:613.84(497.11)"2010/2016"(083.41)

КИЛИБАРДА, Биљана, 1972-

Резултати истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму : VIII истраживање : 2016. година / [аутори Биљана Килибарда, Надежда Николић, Јелена Гудељ Ракић]. - Београд : Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић Батут", 2017 (Београд : Механограф). - 24 стр. : граф. прикази, табеле ; 30 cm

Подаци о ауторкама преузети из колофона. - Тираж 300. - Библиографија: стр. 23-24.

ISBN 978-86-7358-084-5

1. Николић, Надежда, 1959- [аутор] 2. Гудељ Ракић, Јелена, 1971- [аутор]
а) Пушење - 2010-2016 - Србија - Статистика

COBISS.SR-ID 254150924

Садржај

Предговор	
Увод	1
Метод истраживања и структура узорка	2
Резултати истраживања	3
Заступљеност пушења према социодемографским карактеристикама	3
Изложеност дуванском диму	8
Ставови становништва у вези са пушењем и забраном пушења	10
Коришћење и ставови о електронским цигаретама	12
Поређење основних резултата са претходним истраживањима	15
Закључци	19
Списак табела и графикана	21
Референце	23

Предговор

Употреба дувана и изложеност дуванском диму узрокују бројне озбиљне болести, као што су малигна обољења, болести плућа и болести срца и крвних судова. Безбедан ниво изложености дуванском диму не постоји (1).

Изложеност дуванском диму из окружења повећава ризик оболевања од акутне коронарне боести срца за 25–30% (2), а има и штетне последице и по здравље беба и деце (3). Мета анализа 22 студије је показала да запослени који су изложени дуванском диму на радним местима у поређењу са онима који нису, имају 24% већи ризик оболевања од рака плућа, док овај проценат расте и до 101% када се ради о веома високој изложености (4).

Сваке године, изложеност дуванском диму изазива 600.000 превремених смрти, од чега је 47% међу женама непушачима и 28% међу децом која не пуше (5).

Окружење без дуванског дима има позитиван утицај на смањење започињања пушења и олакшава пушачима да престану да пуше. Студије су показале да закони којима се забрањује пушење у затвореним просторима (као што су ресторани и барови) могу побољшати здравље запослених у тим просторима и здравље опште популације (6, 7).

Поред тога, закони којима се штите грађани од изложености дуванском диму и који штите здравље непушача су популарни, немају негативан утицај на пословања и охрабрују пушаче да престану да пуше (8).

Као одговор на глобализацију епидемије употребе дувана, СЗО је донела Оквирну конвенцију о контроли дувана (9) која има обавезујући карактер за земље потписнице којих тренутно има 180. Србија је ову конвенцију ратификовала 2006. године.

Једна од мера контроле дувана предвиђена Оквирном конвенцијом о контроли дувана је заштита становништва од изложености дуванском диму усвајањем и применом закона.

Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму је у Србији на снази од 2010. године (10). Канцеларија за превенцију пушења Института за јавно здравље Србије сваке године од усвајања овог закона спроводи истраживања о ставовима становништва у вези са његовим ефектима и применом. У овој публикацији представљени су основни резултати осмог истраживања које је спроведено 2016. године, као и поређење основних резултата са претходним истраживањима. Резултати истраживања дају смернице за планирање и имплементацију активности усмерених ка смањењу пушења и изложености дуванском диму.

Увод

Дувански дим је комплексна мешавина више од 7000 састојака, од којих је за најмање 69 доказано да изазивају малигна обољења (11).

Упркос постојању чврстих доказа о штетности употребе дувана, у свету и даље пуши једна милијарда становника, од којих 80% живи у земљама ниског и средњег прихода (12).

Само у ЕУ сваке године 650.000 становника умре због болести повезаних са пушењем, а још 13 милиона становника је болесно од озбиљних, хроничних болести које су повезане са употребом дувана. Контрола дувана је управо због тога један од јавноздравствених приоритета у ЕУ још од 1987. године, а спроведене мере су значајно допринеле смањењу учесталости пушења (13).

Истраживање здравља становника Србије (15) и Глобално истраживање употребе дувана код младих (GYTS) у Србији (16) која су спроведена 2013. године, показују да је у Србији учесталост пушења висока и да износи 34,7% у популацији старијој од 15 година и 13% међу школском децом старости 13–15 година.

Подаци добијени из наведених истраживања су показали и да је више од половине становништва (54,4%) старијег од 15 година изложено дуванском диму у затвореном простору, као и да је 63,4% ученика старости 13–15 година изложено дуванском диму у својим домовима и 60,9% у затвореним просторима. Овако високој изложености дуванском диму, а посебно на местима на којима није забрањено тј. законски регулисано пушење, свакако доприноси и висока толерантност друштва према употреби дувана.

Према проценама Светске здравствене организације у Србији ће најмање 800.000 од тренутних 2,5 милиона одраслих пушача превремено умрети уколико се не примене снажније мере контроле дувана (14).

Једна од мера која је предвиђена Оквирном конвенцијом о контроли дувана, као и основним пакетом мера контроле дувана Светске здравствене организације је заштита становништва од изложености дуванском диму кроз законску регулативу. У Србији Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму („Службени гласник РС”, 2010) забрањује пушење на радним и јавним местима и у јавном превозу, док је у појединим угоститељским објектима (у зависности од површине) пушење и даље дозвољено. У Закону је превиђен изузетак за цели угоститељски сектор који омогућава пушење у одређеним угоститељским објектима, па тако у угоститељским објектима површине до 80m² пушење може а не мора бити дозвољено, а одговорно лице за угоститељски објекат површине веће од 80m² мора да обезбеди део у којем пушење није дозвољено.

Истраживања о ставовима становништва у вези са применом Закона о заштити становништва су у организацији Канцеларије за превенцију пушења Института за јавно здравље Србије рађена редовно, од усвајања овог закона 2010. године. Резултати ових истраживања указују на то да већина становништва подржава примену Закона о заштити становништва о изложености дуванском диму, као и забрану пушења у угоститељским објектима (16).

У овој публикацији, поред резултата истраживања из 2016. године, приказани су и трендови за поједине показатеље за период 2010–2016. година.

Метод истраживања и структура узорка

Ово истраживање је спроведено на репрезентативном узорку од 1000 пунолетних грађана на територији Србије без Косова и Метохије. Подаци су прикупљени интервјуисањем лицем у лице, уз помоћ посебно дизајнираног упитника методом интервјуисања уз помоћ компјутера. Истраживањем је обухваћен узорак становништва у градовима и ванградским насељима, са испитаницима оба пола, различите старосне доби и образовног и материјалног статуса, са циљем да структура узорка верно одражава структуру популације. Резултати истраживања стога одражавају ставове и заступљеност и обрасце употребе дувана и електронских цигарета „становника Србије”, а не „испитаника/ца”.

Основне карактеристике узорка, односно социодемографске карактеристике испитаника, приказане су у табели 1.

Табела 1. Основне социодемографске карактеристике испитаника

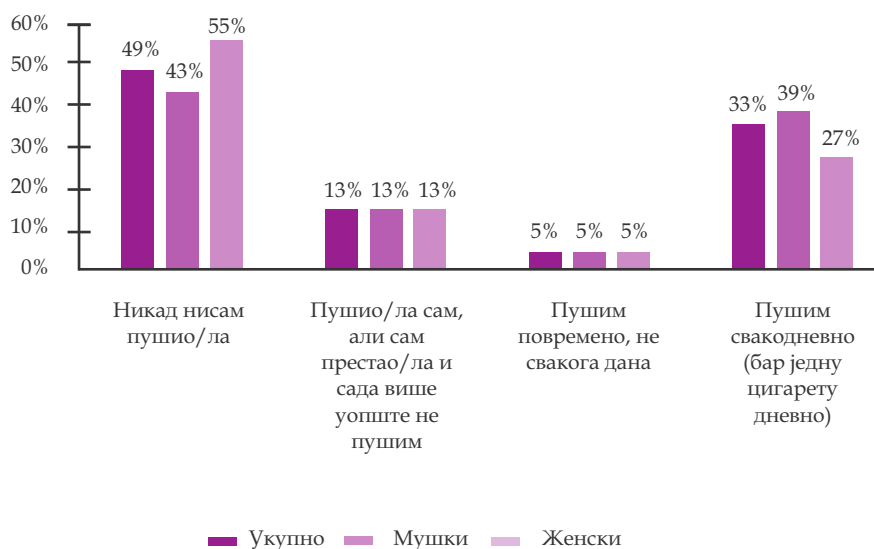
Варијабла	Категорија	Процент (%)
Пол	Мушки	48%
	Женски	52%
Старост	18–29	18%
	30–44	25%
	45–59	26%
	60+	31%
Образовање	Основно и ниже	27%
	Средње	54%
	Више и високо	19%
Регион	Београд	23%
	Централна Србија	50%
	Војводина	27%
Тип насеља	Градска насеља	60%
	Ванградска насеља	40%

Резултати истраживања

Заступљеност пушења према социодемографским карактеристикама

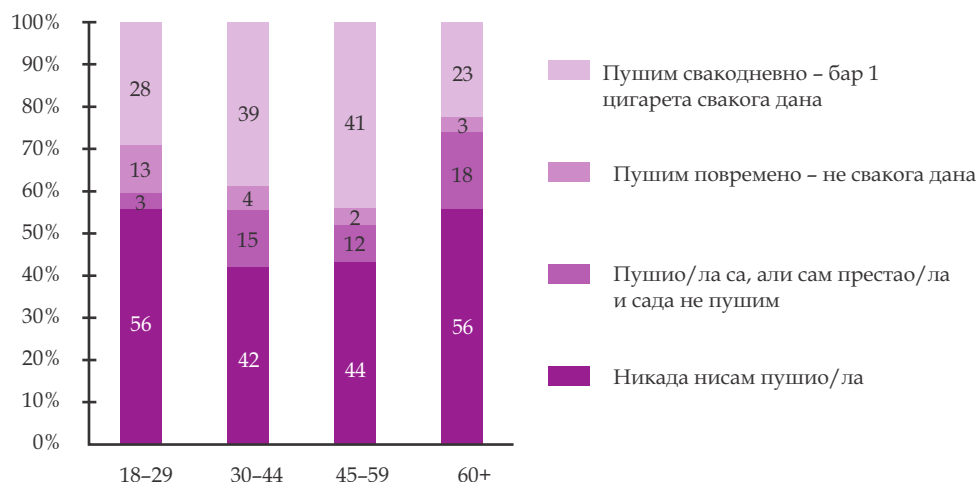
Резултати овог истраживања показују да трећина (33%) пунолетних грађана Србије пуши свакодневно, барем једну цигарету сваког дана, као и да 13% пунолетних становника спада у бивше пушаче. Жене (55%) знатно чешће него мушкарци (43%) изјављују да никада нису конзумирале цигарете (графикон 1).

Графикон 1. Пушачке навике, укупно и према полу (%), Србија 2016.

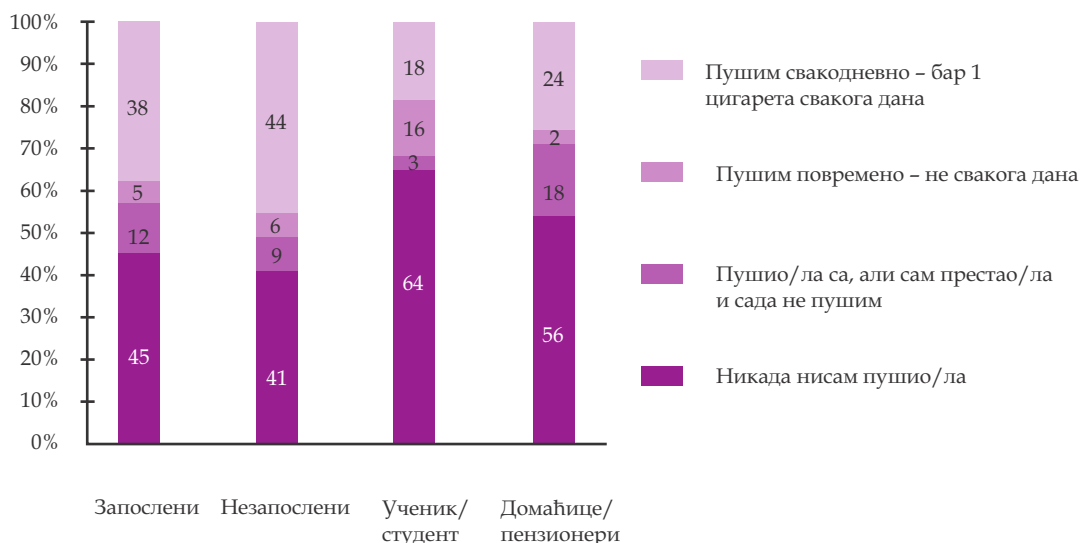
Највећи проценат пушача (41%) је у старосној групи 45–59 година, док бивших пушача очекивано има највише (18%) међу становништвом старијим од 60 година (графикон 2).

Графикон 2. Пушачке навике, према старосним групама (%), Србија 2016.

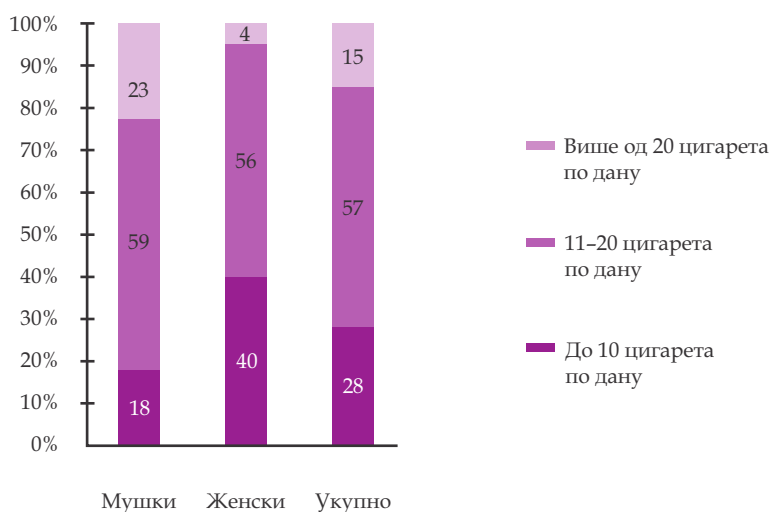
Разлике у пушачким навикама постоје и у односу на запослење. Највећи број свакодневних пушача (44%) је у категорији незапослених (графикон 3).

Графикон 3. Пушачке навике, према статусу запослења (%), Србија 2016.

Највећи удео повремених и свакодневних пушача (57%) у току дана у просеку попуши између 11 и 20 цигарета. Жене у поређењу са мушкарцима пуше мањи број цигарета у току дана (графикон 4).

Графикон 4. Просечан број попушених цигарета по дану међу свакодневним и повременим пушачима, према полу и укупно (%), Србија 2016.

Велики проценат (52%) пушача још увек не размишља о томе да престане да пуши, а скоро петина (19%) пушача је озбиљно решена да престане да пуши (табела 2).

Табела 2. Заступљеност пушача у односу на одговор на питање: „Да ли имате жељу да престанете да пушите?“ према полу, старости и образовању (%), Србија 2016.

Одговори на питање „Да ли имате жељу да престанете да пушите?“	Пол			Старосна група				Образовање		
	Укупно (%)	Мушки (%)	Женски (%)	18-29 (%)	30-44 (%)	45-59 (%)	60+ (%)	Основно и ниже (%)	Средње (%)	Виша/ висока школа (%)
Да, већ озбиљно размишљам о томе да престанем да пушим	19%	20%	18%	20%	19%	19%	18%	13%	18%	30%
Да, али нисам још озбиљније размишљао/ла о томе да престанем да пушим	29%	25%	35%	36%	38%	19%	26%	25%	28%	40%
Не	52%	55%	48%	44%	43%	62%	56%	61%	53%	30%

Исувише јака навика пушења спречава већину пушача (76%) који желе да престану да пуше да то и учине, а 21% изјављује да је утицај околине разлог који их спречава да оставе пушење. Посматрано према старосним групама, утицај околине је највише изражен у старосној групи 18–29 година (табела 3).

Табела 3. Отежавајући фактори за престанак пушења пушачима који желе да престану да пуше (%), Србија 2016.

	Укупно (%)	Пол		Старосна група				Образовање		
		Мушки (%)	Женски (%)	18–29 (%)	30–44 (%)	45–59 (%)	60+ (%)	Основно и ниже (%)	Средње (%)	Виша/ висока школа (%)
Исувише јака навика, тешко ми је да престанем	76%	77%	76%	54%	79%	91%	81%	68%	82%	68%
Подстицај из околине	21%	20%	22%	46%	17%	9%	12%	24%	16%	30%
Друго	3%	3%	3%	0%	4%	0%	7%	8%	2%	2%

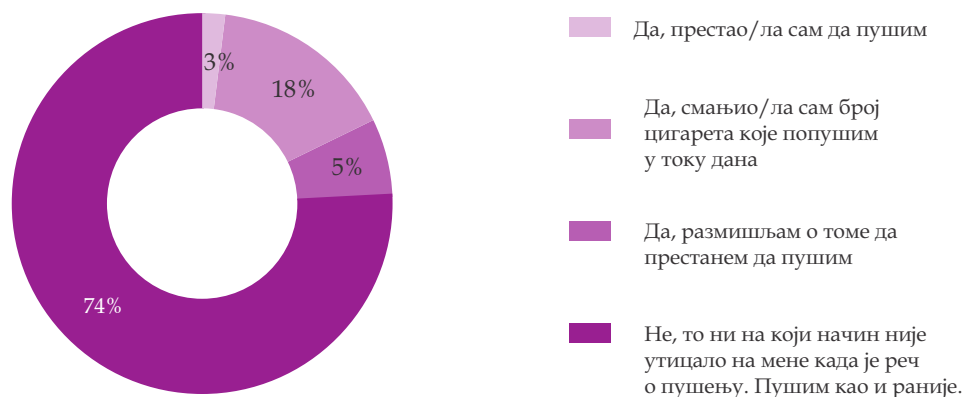
Пушачи који не желе да престану да пуше, као разлог за одсуство мотивације за престанак пушења најчешће истичу задовољство које им пушење причињава (49%), а у малом броју случајева (6%) се наводи утицај околине. Као и у случају пушача који желе да престану да пуше, и код оних који то не желе утицај околине је најизраженији међу пушачима старости 18–29 година (табела 4).

Табела 4. Разлози због којих пушачи не желе да престану да пуше (%), Србија 2016.

	Укупно (%)	Пол		Старосна група				Образовање		
		Мушки (%)	Женски (%)	18–29 (%)	30–44 (%)	45–59 (%)	60+ (%)	Основно и ниже (%)	Средње (%)	Виша/ висока школа (%)
Пушење ми представља велико задовољство	49%	45%	55%	55%	47%	46%	53%	48%	50%	48%
Исувише јака навика, тешко ми је да престанем	41%	48%	33%	27%	44%	49%	37%	46%	41%	29%
У мојој околини се пуши (пријатељи, колеге на послу)	5%	5%	4%	9%	7%	2%	4%	3%	3%	23%
У мојој кући се пуши (партнер, дете, други укућани)	2%	2%	1%	3%	2%	1%	0%	0%	2%	0%
Друго	3%	1%	6%	6%	0%	2%	6%	3%	4%	0%

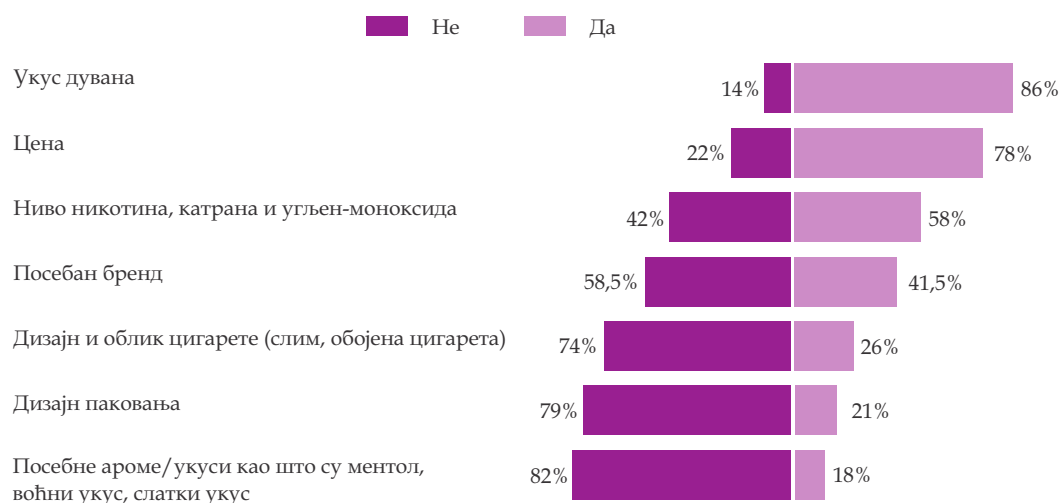
Иако је главни циљ примене Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму да се смањи пасивно пушење, овај Закон имао је позитиван утицај и на одређени проценат пушача (18%) који су или смањили број цигарета које попуше или су у мањем проценту (3%) чак и престали да пуше (графикон 5).

Графикон 5. Одговори пушача на питање: „Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима предвиђено Законом, на неки начин утицало на ваше пушачке навике?“, Србија 2016.

Фактори који су у највећем проценту наведени као значајни приликом избора цигарета од стране пушача су укус дувана (86%) и цена (78%) (графикон 6).

Графикон 6. Одговори пушача на питање: „Шта је за Вас значајно приликом избора цигарета?“, Србија 2016.

Међутим, пресудан фактор приликом избора цигарета за највећи проценат (48%) пушача је цена (графикон 7).

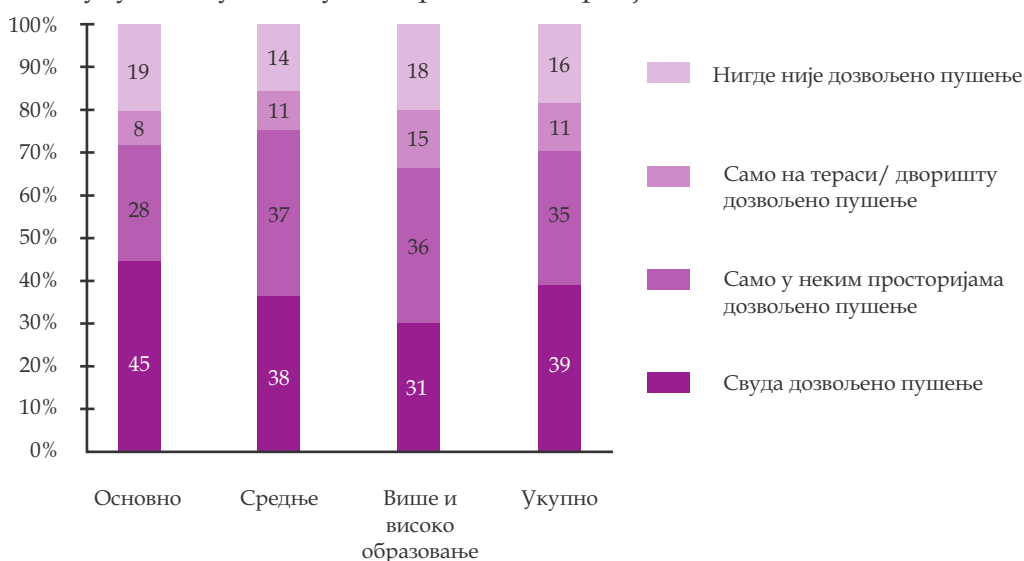
Графикон 7. Одговори пушача на питање: „Шта је за Вас значајно приликом избора цигарета?“, Србија 2016.

Изложеност дуванском диму

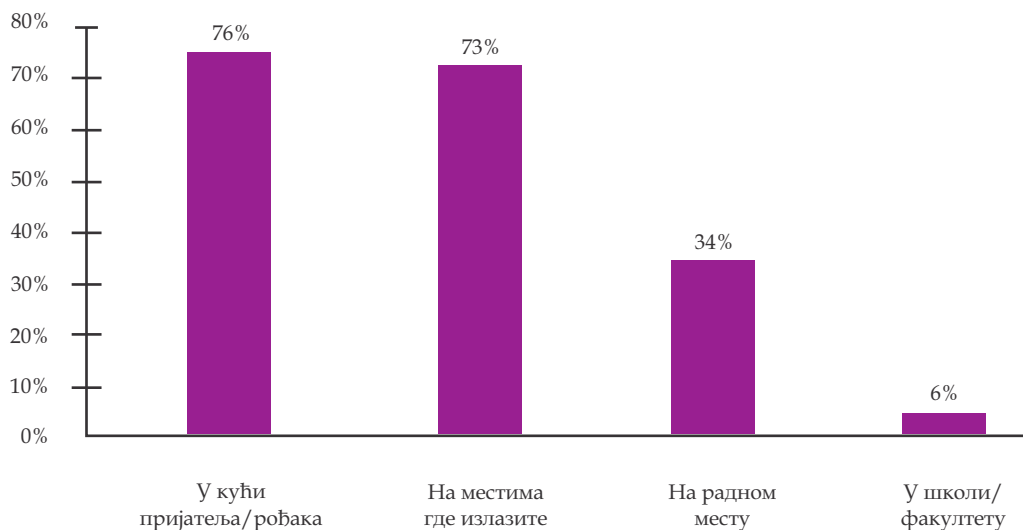
У Србији у мање од петине домаћинстава (16%) пушење није дозвољено, док је у чак 39% домаћинстава пушење дозвољено у свим просторијама. Толерантност према дуванском диму се разликује у зависности од нивоа образовања испитаника, па је у 31% домаћинстава високообразованих пушење свуда дозвољено, за разлику од 45% домаћинстава основно и ниже образованих, где се свуда пуши (графикон 8).

Графикон 8. Одговори на питање: „Да ли је у вашем домаћинству дозвољено пушење?“, укупно и у односу на образовање, Србија 2016.

Око три четвртине пунолетних грађана Србије, пушача и непушача, изложено је дуванском диму у кући пријатеља/рођака (76%), а више од трећине становништва (34%) изјављује да је изложен дуванском диму и на послу упркос забрани пушења на радном месту (графикон 9).

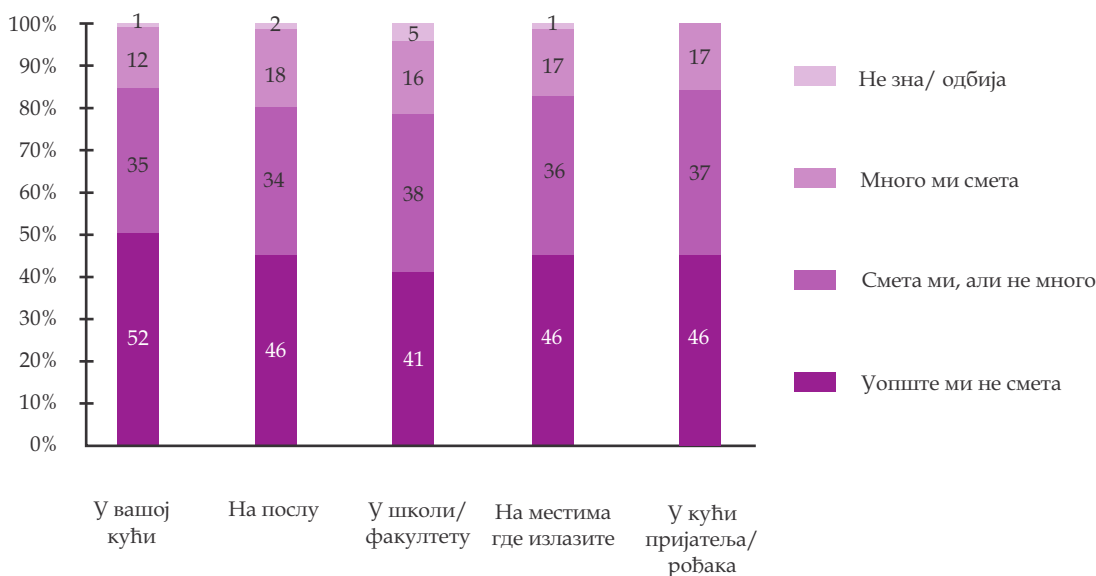
Графикон 9. Процент становништва* који је изложен дуванском диму, према месту на којем је изложен (%), Србија 2016.

* Становништво на које је питање примењиво и које је дало одговор на питање.

Скоро сваком другом становнику изложеност дуванском диму смета независно од места на којем су изложени (графикон 10).

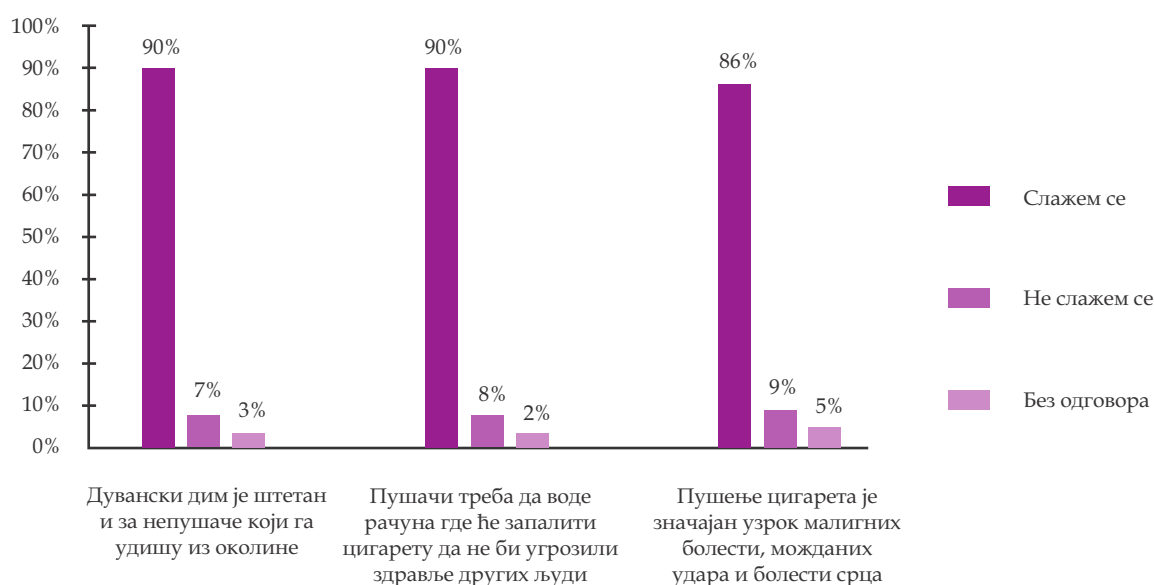
Графикон 10. Степен у којем изложеност дуванском диму смета становницима који су били изложени дуванском диму на наведеним местима (%), Србија 2016.

Ставови становништва у вези са пушењем и забраном пушења

Велика већина становника (90%) је свесна да су пушење и дувански дим штетни по здравље и да пушачи треба да воде рачуна где ће запалити цигарету да не би угрозили здравље других људи, а нешто мањи проценат (86%) зна да је пушење значајан узрочник малигних болести, можданог удара и болести срца (графикон 11).

Графикон 11. Процент становника који се углавном или у потпуности слажу или не са наведеним тврдњама, Србија 2016.

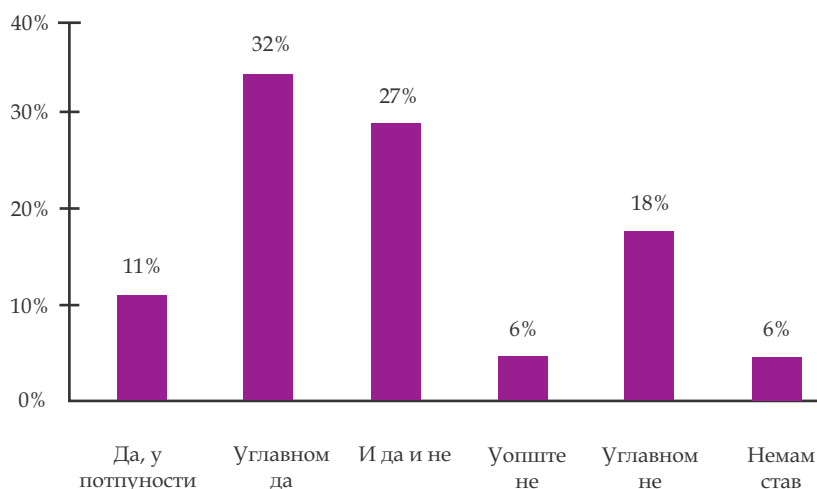
Већина становништва Србије (84%) подржава (у потпуности или углавном) примену важећег Закона о изложености становништва дуванском диму (графикон 12).

Графикон 12. Ставови становника о Закону о изложености становништва дуванском диму, Србија 2016.

Само 11% становништва сматра да се овај Закон у потпуности поштује (графикон 13).

Графикон 13. Ставови становника о томе у којој мери се поштује Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму (%), Србија 2016.

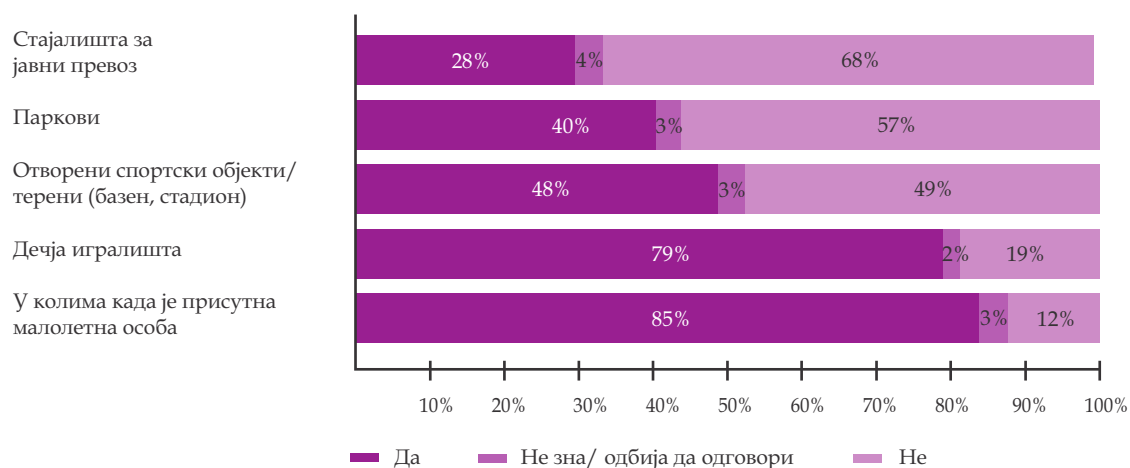
Више од трећине становника сматра да би требало у потпуности забранити пушење или оставити могућност пушења у физички одвојеној просторији у угоститељским објектима, што потврђује потребу за подизањем свести становништва о штетности пасивног пушења и предностима потпуне забране пушења у угоститељским објектима односно њиховим оснаживањем за залагање за окружење без дуванског дима (графикон 14).

Графикон 14. Ставови становника о начину на који треба регулисати пушење на појединим местима (%), Србија 2016.

С друге стране, грађани Србије у великом проценту подржавају законску регулативу која штити децу од изложености дуванском диму. Већина становника (79%) подржава забрану пушења на дечјим игралиштима. Око половине грађана (48%) слаже се са мишљењем да би пушење требало забранити у отвореним спортским објектима/теренима, а велики број грађана (85%) сматра да би требало забранити пушење у колима где су присутне малолетне особе (графикон 15).

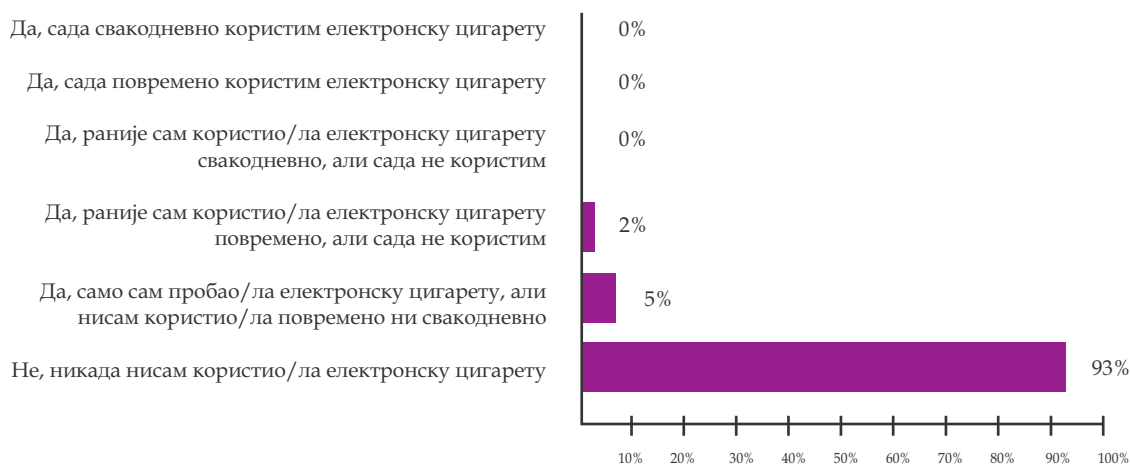
Графикон 15. Одговори становника Србије на питање: „Да ли на наведеним местима треба забранити пушење?“ (%), Србија 2016.

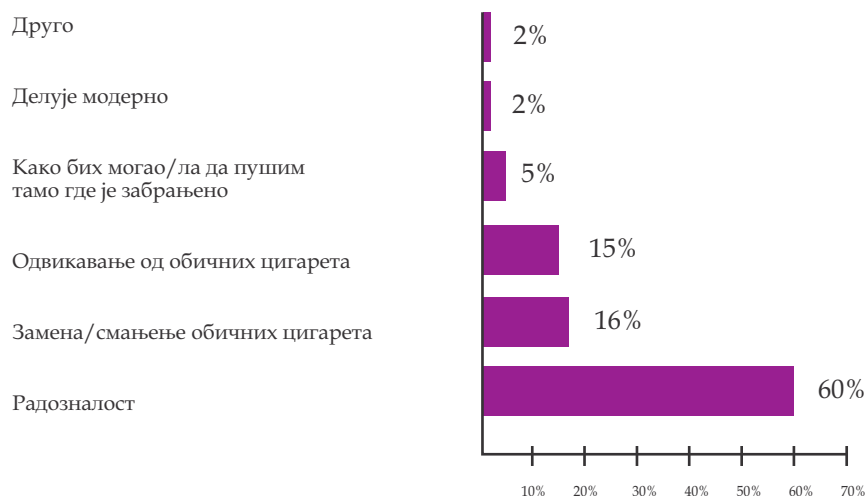
Коришћење и ставови о електронским цигаретама

У Србији је пробало електронску цигарету током живота 7% становника (графикон 16). Они који су их пробали најчешће су то учинили из радозналости (60%), али и користећи електронску цигарету као замену за смањење (16%) или одвикавање од цигарета (15%) (графикон 17).

Графикон 16. Коришћење електронских цигарета становника, Србија 2016.

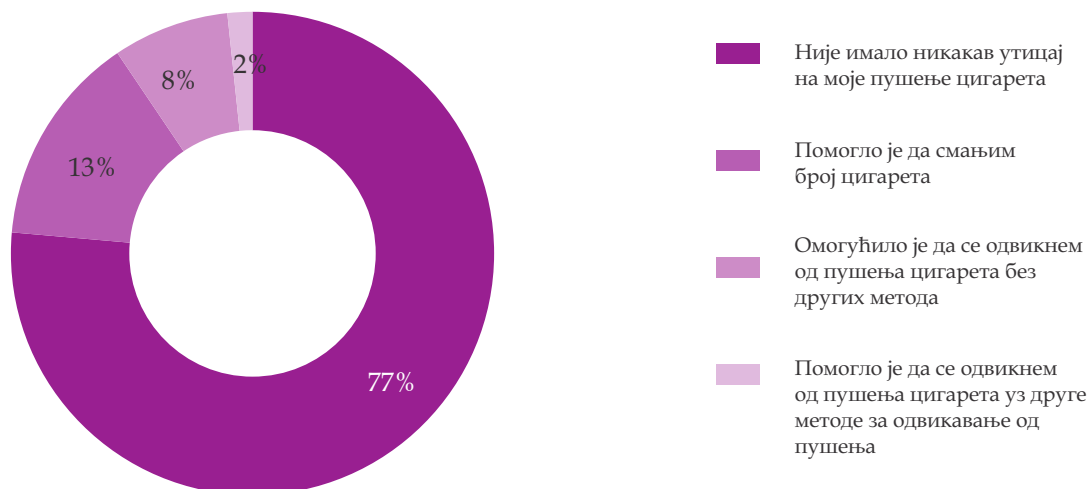

Графикон 17. Одговори становника Србије који су пробали електронску цигарету на питање: „Који је пресудан разлог због којег сте пробали електронску цигарету?“, Србија 2016.

Коришћење електронских цигарета код највећег удела пушача и бивших пушача (77%) није имало никаквог утицаја на пушење цигарета. Скоро сваки седми грађанин (13%) који је пробао електронску цигарету изјављује да су му електронске цигарете помогле да смањи број „обичних“ цигарета, а 10% грађана потврђује да су им електронске цигарете омогућиле да се одвикну од пушења „обичних“ цигарета (графикон 18).

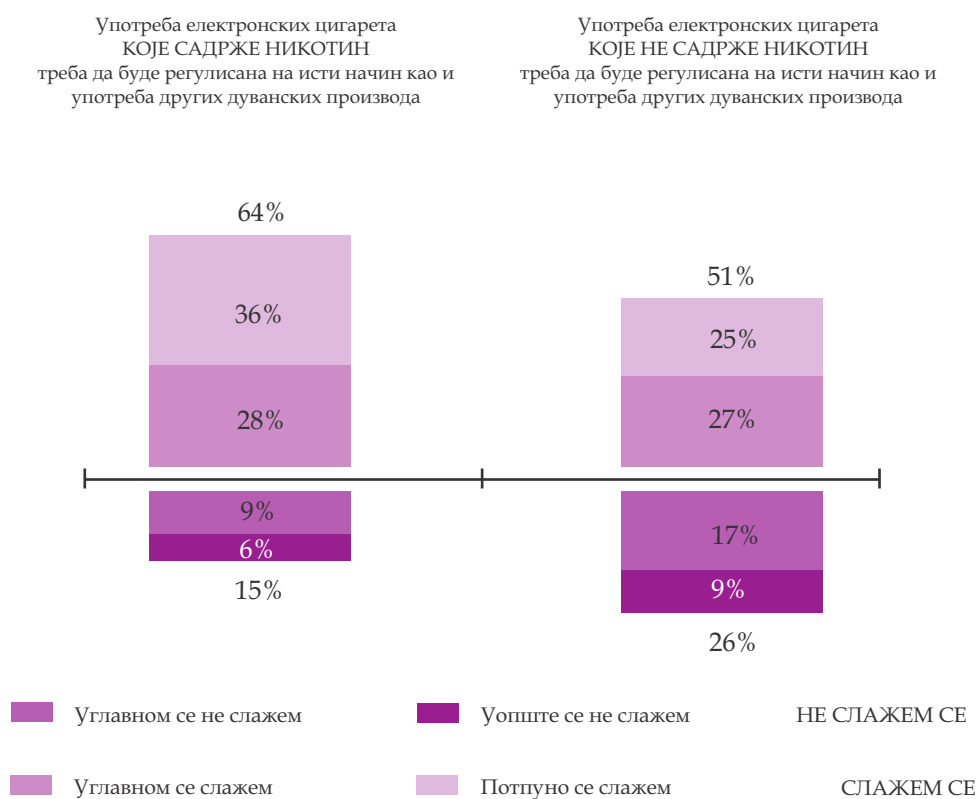
Графикон 18. Одговори оних који су пробали електронску цигарету на питање на који начин је употреба електронских цигарета утицала на пушачки статус, Србија 2016.

Резултати истраживања су показали и да око три четвртине пунолетних грађана (74%) дели мишљење да су електронске цигарете штетне по здравље људи; 59% становника Србије сматра да пара електронских цигарета смета људима који је удишу у окружењу, а 48% становника Србије мисли да су електронске цигарете мање штетне од обичних цигарета.

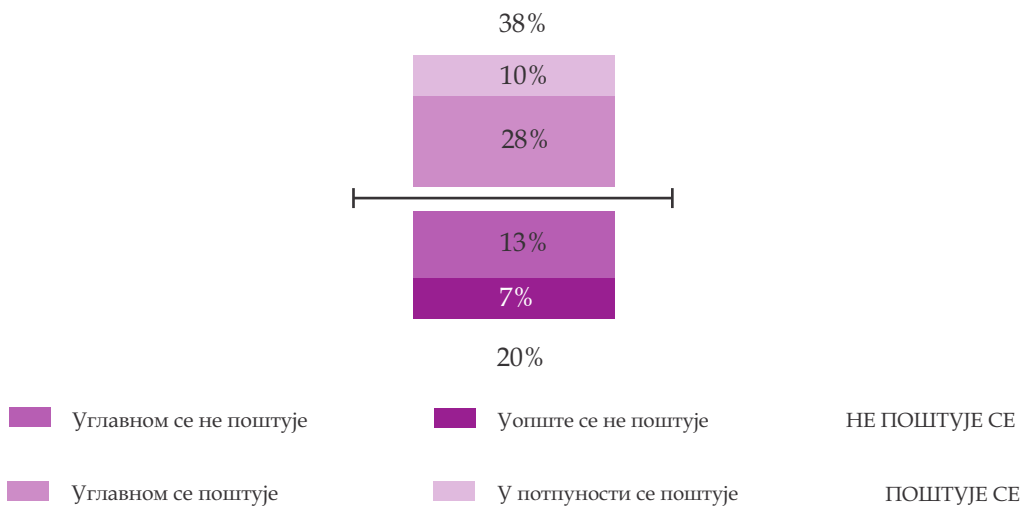
Два од три пунолетна грађана Србије (64%) сматрају да би употребу електронских цигарета које садрже никотин требало регулисати на исти начин као и употребу других дуванских производа. Такође, сваки други грађанин сматра да би и употребу електронских цигарета које не садрже никотин требало регулисати на исти начин као и употребу других дуванских производа (51%) (графикон 19). Око 20% испитаника није одговорио на ово питање.

Графикон 19. Ставови о законској регулативи у вези са електронским цигаретама, Србија 2016.

Скоро је дупло више грађана (38%) који сматрају да се забрана рекламирања електронских цигарета према Закону о оглашавању поштује, него оних грађана (20%) који сматрају да се овај закон не поштује (графикон 20).

Графикон 20. Перцепција поштовања забране рекламирања електронских цигарета предвиђеног Законом о оглашавању, Србија 2016.

Поређење основних резултата са претходним истраживањима

Поређења резултата истраживања спроведених у периоду 2010–2016. година о пушачком статусу, о жељи за престанком пушења, о утицају Закона на пушачке навике, ставовима према пушењу у сопственом домаћинству, о изложености дуванском диму и подршци становништва за примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму приказана су у табелама 4–10.

Табела 5. Пушачки статус одраслих становника Србије, 2010–2016.

Одговори на питање о пушачком статусу	Месец и година када је спроведено истраживање							
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.	XI 2015.	XI 2016.
Непушач (никада током живота)	41%	42%	42%	42%	48%	49%	45%	49%
Бивши пушач	16%	16%	16%	17%	14%	14%	16%	13%
Повремени пушач	8%	8%	8%	8%	6%	6%	4%	5%
Свакодневни пушач	34%	34%	34%	34%	31%	31%	35%	33%

Табела 6. Жеља за престанком пушења повремених и сталних пушача у Србији, 2010–2016.

Да ли имате жељу да престанете да пушите?	Месец и година када је спроведено истраживање							
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.	XI 2015.	XI 2016.
Не	56%	54%	53%	52%	54%	50%	43%	52%
Да, али нисам још озбиљније размишљао/ла о томе да престанем	28%	30%	26%	27%	24%	31%	33%	29%
Да, озбиљно размишљам о томе да престанем да пушим	16%	16%	21%	21%	21%	18%	24%	19%

Табела 7. Утицај Закона на пушачке навике на основу одговора пушача и бивших пушача, Србија, 2010–2016.

Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима на неки начин утицало на ваше пушачке навике?	Месец и година када је спроведено истраживање							
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.	XI 2015.	XI 2016.
Не, ни најмање	-	68%	70%	68%	58%	60%	76%	74%
Да, смањило/ла сам број цигарета које попушим	-	12%	11%	11%	16%	14%	15%	18%
Да, престао/ла сам да пушим	-	11%	12%	11%	11%	13%	1%	3%
Да, размишљам да престанем да пушим	-	8%	7%	9%	9%	8%	8%	5%
Не знам/ без одговора		1%	0%	1%	6%	5%	0%	0%

Табела 8. Став према пушењу у сопственом домаћинству одраслих становника Србије, 2010–2016.

Да ли је у вашој кући дозвољено пушење?	Месец и година када је спроведено истраживање							
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.	XI 2015.	XI 2016.
Да, свуда	48%	42%	43%	45%	46%	44%	46%	38%
Да, али само у неким просторијама	32%	37%	37%	37%	35%	31%	34%	35%
Само на тераси/ дворишту	10%	11%	12%	7%	6%	11%	10%	11%
Не, нигде	10%	10%	9%	11%	11%	13%	11%	16%
Без одговора	0%	0%	0%	0%	2%	1%	0%	0%

Табела 9. Изложеност становништва* дуванском диму према месту изложености, Србија 2010–2016.

Да ли сте на следећим местима Ви лично били изложени дуванском диму од стране других пушача у последњих месец дана?*	Месец и година када је спроведено истраживање							
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.	XI 2015.	XI 2016.
У кући пријатеља/рођака	83%	78%	76%	74%	81%	79%	75%	76%
На местима где излазите (кафићи, ресторани)	72%	70%	57%	68%	58%	64%	56%	73%
На послу	45%	35%	35%	31%	32%	31%	22%	34%
У школи/на факултету	44%	24%	24%	23%	7%	7%	5%	6%

* Односи се на становништво на које је питање примењиво и које је дало одговор на питање.

Табела 10. Процент становништва* коме смета изложеност дуванском диму, Србија
2010–2016.

Да ли вам смета изложеност дуванском диму на следећим местима? (одговори „смета ми, али не много“ и „много ми смета“)	Месец и година када је спроведено истраживање							
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.	XI 2015.	XI 2016.
У кући пријатеља/рођака	54%	60%	60%	60%	56%	54%	48%	54%
На местима где излазите (кафићи, ресторани)	51%	58%	61%	59%	54%	54%	47%	53%
На послу	50%	53%	54%	49%	47%	47%	42%	52%
У школи/на факултету	58%	60%	47%	59%	64%	68%	48%	54%

* Становништво које је дало одговор и које је било изложено дуванском диму од стране других пушача на одређеним местима, без обзира да ли пуше или не.

Табела 11. Подршка становништва за примену Закона о заштити становништва од
изложености дуванском диму, Србија 2010–2016.

Да ли подржавате примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму?	Месец и година када је спроведено истраживање							
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.	XI 2015.	XI 2016.
Подржавам у потпуности	45%	46%	52%	48%	50%	41%	59%	54%
Углавном подржавам	32%	34%	32%	33%	32%	36%	27%	30%
Углавном сам против	12%	13%	9%	11%	9%	12%	5%	6%
У потпуности сам против	9%	6%	7%	4%	2%	3%	4%	4%
Не зна, нема став	2%	1%	0%	4%	7%	8%	4%	6%

Закључци

- Подаци последњег осмог истраживања спроведеног у новембру 2016. године показују да у Србији 38% одраслог становништва свакодневно или повремено пуши, као и да нема значајнијих промена у проценту пушача у периоду 2010–2016. година.
- Највећи проценат пушача (41%) је међу становништвом старости 45–59 година као и међу незапосленима (44%), што се показало и у ранијим истраживањима. Ово је показатељ који указује на потребу интензивирања активности на смањењу пушења посебно усмереним на ове циљне групе.
- Подаци последњег истраживања показују да скоро сваки други пушач има жељу да престане да пуши и да је исувише јака навика препрека за велики проценат пушача (42% у 2016. години). Ово указује на неопходност унапређења доступности услуга одвикавања од пушења, као и њихову промоцију како би пушачи били мотивисани да престану да пуше и били упознати где могу да добију помоћ при одвикавању од пушења.
- Утицај околине као разлог који спречава пушаче да престану да пуше је наизраженији у старосној групи 18–29 година.
- Процент пушача код којих је ограничење могућности пушења на јавним местима утицало на пушачке навике тако да размишљају да престану да пуше је 5% и нешто мањи у односу на претходни период истраживања; такође, знатно је смањен број пушача који су због овог разлога престали да пуше (3% у односу на 8% и 9% ранијих година). Ови резултати могу указати да је ослабила примена закона, што се види и из других резултата овог истраживања.
- Приликом избора цигарета за велики проценат пушача је цена пресудан разлог при избору.
- Пушење је дозвољено у свим просторијама у више од трећине (39%) домаћинстава у Србији, што је мање у односу на ранији период, али као и ранијих година потврђује виоску толерантност друштва према дуванском диму. Присутност дуванског дима у домаћинству се разликује у зависности од нивоа образовања испитаника, па је у 31% домаћинстава високообразованих пушење свуда дозвољено, за разлику од 45% домаћинстава основно и ниже образованих, где се свуда пуши. Податак да истовремено највећи проценат становништва (90%) зна да пушење и излагање дуванском диму представља висок ризик по здравље указује на потребу промене социјалних норми и ставова становништва и оснаживање становништва, нарочито непушача, да јасно искажу свој став да им смета изложеност дуванском диму.

- Око три четвртине пунолетних грађана Србије, пушача и непушача, изложено је дуванском диму у својој кући, изложеност дуванском диму је висока и на радном месту и на местима за изласке. Ово указује на неадекватну примену постојеће законске регулативе и потребу њеног унапређења увођењем потпуне забране пушења у угоститељским објектима.
- Више од трећине становника Србије мисли да би требало оставити могућност пушења у угоститељским објектима каква је данас, а најтолерантнији су према пушењу у кафићима и ресторанима. Велики проценат становништва (79%) залаже се за забрану пушења на дечјим игралиштима, као за забрану пушења у колима где су присутне малолетне особе.
- Већина становништва Србије (84%) подржава (у потпуности или углавном) примену важећег Закона о изложености становништва дуванском диму, а 10% су у потпуности или углавном против, што је мање у односу на ранији период.
- Мање од половине становника Србије (43%) сматра да се Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму углавном и у потпуности поштује. Као и други резултати истраживања, овакви ставови становништва указују на неопходност боље примене постојеће законске регулативе.
- У Србији је пробало електронску цигарету током живота 7% становника. Они који су их пробали, најчешће су то учинили из радозналости (60%), а међу њима највише (77%) је оних код којих електронска цигарета није имала никаквог утицаја на пушење цигарета.
- Резултати истраживања су показали и да око три четвртине пунолетних грађана (74%) дели мишљење да су електронске цигарете штетне по здравље људи, док два од три пунолетна грађана Србије сматрају да би употребу електронских цигарета које садрже никотин требало регулисати на исти начин као и употребу других дуванских производа.

Списак табела и графикана

Табеле

Табела 1. Основне социодемографске карактеристике испитаника	2
Табела 2. Заступљеност пушача у односу на одговор на питање: „Да ли имате жељу да престанете да пушите?“ према полу, старости и образовању (%), Србија 2016.	5
Табела 3. Отежавајући фактори за престанак пушења пушачима који желе да престану да пуше (%), Србија 2016.	6
Табела 4. Разлози због којих пушачи не желе да престану да пуше, Србија 2016.	6
Табела 5. Пушачки статус одраслих становника Србије, 2010–2016.	15
Табела 6. Жеља за престанком пушења повремених и сталних пушача у Србији, 2010–2016.	16
Табела 7. Утицај Закона на пушачке навике на основу одговора пушача и бивших пушача, Србија, 2010–2016.	16
Табела 8. Став према пушењу у сопственом домаћинству одраслих становника Србије, 2010–2016.	17
Табела 9. Изложеност становништва* дуванском диму према месту изложености, Србија 2010–2016.	17
Табела 10. Процент становништва* коме смета изложеност дуванском диму, Србија 2010–2016.	18
Табела 11. Подршка становништва за примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму, Србија 2010–2016.	18

Графикони

Графикон 1. Пушачке навике, укупно и према полу (%), Србија 2016.	3
Графикон 2. Пушачке навике, према старосним групама (%), Србија 2016.	4
Графикон 3. Пушачке навике, према статусу запослења (%), Србија 2016.	4
Графикон 4. Просечан број попушених цигарета по дану међу свакодневним и повременим пушачима, према полу и укупно, Србија 2016 (%).	5
Графикон 5. Одговори пушача на питање: „Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима предвиђено Законом, на неки начин утицало на ваше пушачке навике?“ , Србија 2016.	7
Графикон 6. Одговори пушача на питање: „Шта је за Вас значајно приликом избора цигарета?“ , Србија 2016.	7
Графикон 7. Одговори пушача на питање: „Шта је за Вас пресудно приликом избора цигарета?“ , Србија 2016.	8
Графикон 8. Одговори на питање: „Да ли је у вашем домаћинству дозвољено пушење?“ , укупно и у односу на образовање (%), Србија 2016.	8
Графикон 9. Процент становништва* који је изложен дуванском диму, према месту на којем је изложен (%), Србија 2016.	9

Графикон 10. Степен у којем изложеност дуванском диму смета становницима који су били изложени дуванском диму на наведеним местима (%), Србија 2016.....	9
Графикон 11. Процент становника који се углавном или у потпуности слажу или не са наведеним тврдњама, Србија 2016.....	10
Графикон 12. Ставови становника о Закону о изложености становништва дуванском диму, Србија 2016.....	10
Графикон 13. Ставови становника о томе у којој мери се поштује Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму (%), Србија 2016.....	11
Графикон 14. Ставови становника о начину на који треба регулисати пушење на појединим местима (%), Србија 2016.....	11
Графикон 15. Одговори становника Србије на питање: „Да ли на наведеним местима треба забранити пушење?“ (%), Србија 2016.....	15
Графикон 16. Коришћење електронских цигарета становника, Србија 2016.	16
Графикон 17. Одговори становника Србије који су пробали електронску цигарету на питање: „Који је пресудан разлог због којег сте пробали електронску цигарету?“, Србија 2016.	13
Графикон 18. Одговори оних који су пробали електронску цигарету на питање на који начин је употреба електронских цигарета утицала на пушачки статус, Србија 2016.	13
Графикон 19. Ставови о законској регулативи у вези са електронским цигаретама, Србија 2016.....	14
Графикон 20. Перцепција поштовања забране рекламирања електронских цигарета предвиђеног Законом о оглашавању, Србија 2016.....	15

Референце

1. World Health Organization International Agency for Research on Cancer. Tobacco Smoke and Involuntary Smoking. IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risk to Humans. Lyon: WHO IARC, 2004
2. World Health Organization International Agency for Research on Cancer. Evaluating the Effectiveness of Smoke-free Policies. IARC Handbook of Cancer Prevention. Lyon: WHO IARC, 2009
3. U.S. Department of Health and Human Services. The Health Consequences of Smoking – 50 Years of Progress: A Report of the Surgeon General. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2014
4. Stayner L, Bena J, Sasco AJ, Smith R, Steenland K, Kreuzer M, et al. Lung cancer risk and workplace exposure to environmental tobacco smoke. *Am J Public Health* 2007;97(3):545-51
5. Oberg M, Jaakkola MS, Woodward A, Peruga A, Pruss-Ustun A. Worldwide burden of disease from exposure to second-hand smoke: a retrospective analysis of data from 192 countries. *Lancet* 2010
6. World Health Organization (2007). Protection from exposure to second-hand tobacco smoke. Policy recommendations.
Доступно на: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43677/1/9789241563413_eng.pdf
7. Farkas A J, Gilpin E A, White M M (2000). Association Between Household and Workplace Smoking Restrictions and Adolescent Smoking. *Journal of the American Medical association* 284 (6): 717-722
8. Bauer, Joshep E, Andrew H, Li Q (2005). A longitudinal assessment of the impact of smoke-free worksite policies on tobacco use. *American Journal of Public Health* 95 (6): 1024-1029
9. WHO (2003). WHO Framework Convention on Tobacco Control. World Health Organization 2003, updated reprint 2004, 2005
10. „Службени гласник РС” (2010). Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму
11. U.S. Department of Health and Human Services. How tobacco smoke causes disease: the biology and behavioral basis for smoking-attributable disease: a report of the Surgeon General. Rockville, MD: Dept. of Health and Human Services, Public Health Service, Office of Surgeon General, 2010

12. World Health Organization Tobacco: Fact Sheet No. 339. Ажурирано 2017. Доступно на:
<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs339/en/>
13. European Commission (2012). The ASPECT Consortium Tobacco or Health in the EU: past, present and future. European Commission.
14. World Health Organisation regional Office Europe. Tobacco control Fact sheet Serbia. Доступно на: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/312596/Tobacco-control-fact-sheet-Serbia.pdf?ua=1
15. Институт за јавно здравље Србије (2014). Резултати Истраживања здравља становништва Србије 2013. Доступно на:
<http://www.batut.org.rs/download/publikacije/IstrazivanjeZdravljaStanovnistvaRS2013.pdf>
16. Крстев С (2014). Глобално истраживање употребе дувана међу младима 13–15 година у Србији 2013. године. Министарство здравља Републике Србије. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“
17. Килибарда Б, Николић Н (2015). Резултати Истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“

ISBN 978-86-7358-084-5